

Izobraževanje na daljavo – izkušnje za prihodnost?

dr. Marjan Šimenc, raziskovalec v Centru za filozofijo vzgoje na PI in docent za sociologijo edukacije na UL PeF

(1.37.25–1.49.23)

Jasno je, da je izobraževanje na daljavo nekaj izsiljenega. Ni nekaj, česar smo si želeli. To je tako, kot da bi popravljali ladjo na odprtem morju. Razmere niso idealne in nesmiselno je to pričakovati. A po drugi strani moramo to realistično priznati in nato vpeljati diskurz, ki bo obravnaval ceno karantene, ceno izobraževanja na daljavo. Ki bo obravnaval to, kaj je šlo v izgubo. Ne samo povečana ali manjša pravičnost šolanja, temveč precejšnja redukcija ciljev šole. Ne bi šel bolj podrobno v to, predvidevam, da bo na to kdo drug podrobno opozarjal.

Dal bi zgolj dve drobni opazki. Najprej dve konkretni, potem pa bolj splošen premislek glede trendov, ki se nakazujejo. Drobna opazka zadeva najprej vprašanje pravičnosti, kar se mi ne zdi samo pravičnost ocenjevanja. Seveda je to vprašanje pri delu nasploh. Ključno vprašanje pravičnosti se mi zdi to, da bodo učenci, ki so imeli izrazite neenake možnosti pri delu na daljavo, prišli septembra v šolo z nižjim znanjem. Imeli bodo neenake startne pozicije. V tem je vprašanje, kaj je mogoče v tem obdobju narediti, da se jim nekoliko pomaga kompenzirati za primanjkljaj, če imajo voljo za to. Druga pomembna stvar je, da karantena ni bila samo droben ukrep, temveč se je zamajal horizont smisla. Otrokom se je verjetno zamajal še bistveno bolj kot nam. Imajo bistveno več vprašanj kot mi in bistveno bolj izkusijo, koliko je tega, česar ne vemo. Zdi se mi, da bi morala biti sedaj pomembna vloga šole kot prostora, v katerem osmišljajo svoja izkustva. Omogoča jim, da o vprašanjih, ki so na eni strani popolnoma spoznavna, razpravljajo. Kaj nam znanost pove, kako omejeni so njeni odgovori, kako naj pravzaprav ravnamo, da bo prav, če pa se odgovori ves čas spreminjajo? Čeprav nam zdaj narekujejo ravnanja, ki so se včasih dojemala kot slaba. Povezana so z državljanstvo vzgojo – kdo odloča, kaj odloča, kaj lahko naredimo mi, kako lahko prispevamo mi? Zdi se mi, da je tu niz vprašanj, ki si jih otroci in mladostniki zastavljajo in da bi šola morala odpirati prostor, v katerem imajo otroci možnost o tem razpravljati in kjer lahko dobijo podporo v razmisleku, da si bodo lažje osmišljali svet in si lažje zakrpal luknje v horizontu smisla, ki se odpira. To sta bolj konkretni zamisli. Imam pa tudi splošen pomislek. Očitno se obeta ali pa se bo pripravljalo na podobne izjemne situacije. Po svoje bodo morda nekatere ideje upravičene, druge ne, da se izkušnje, ki so rezultat trenutne situacije, poskuša potem vpeljati naprej. Torej, da se vgradi nekatere elemente dela na daljavo tudi v delo na šoli. Tu ni pomembno zgolj vprašanje hardwara, računalnikov, njihove uporabe itd., ampak nek širši razmislek o tem, kaj je pravzaprav tehnologija. Kaj samo prinaša, kako jo razumeti, kakšno vlogo in omejitve ima ... zato, da bi učitelji dobili boljši vpogled v naravo tehnologije, da bi opazili, da ne gre samo za upravljanje računalnika, temveč da na nek način tudi računalnik upravlja nas. Zavedati se moramo, da tehnologija ni nekaj nevtralnega, temveč ima tendence, da nas nagovarja na tiho rabo računalnika ... interaktivna tabla nagovarja učitelja, da stoji pred tablo in da nekaj dela s to tablo. Sama tehnologija že implicira neko pedagogiko in

spodbuja nek način delovanja. Če povemo splošneje – raba tehnologije je nujna in koristna, a po drugi strani njena raba ponuja tudi neko vrsto enostavne zabave učencem. Televizija učence brez težav pritegne za 4 ali 5 ur. Brskanje po spletu, igranje iger, pogovarjanje s prijatelji prek računalnika pritegne učence kot noben pouk. Učinek tehnologije je tudi, da se pred pouk postavlja zahtevo, da mora biti enako tako zabaven, enako tako enostaven in ravno tako površen. Tehnologija zbuja vtis, da je učenje nekaj zabavnega, za kar se ni potrebno truditi in za kar napor ni potreben. Vplivi tehnologije so večznačni. Potrebno je odpreti nek miselni prostor, da bodo učitelji to večznačnost mislili in da se bodo lažje odločali, kako uporabljati tehnologijo, da bodo oni uporabljali tehnologijo in ne obratno. Naj to ilustriram z vprašanjem digitalnega pristopa in digitalnega razkoraka. Na začetku smo razpravljali o tem, da mora imeti vsak učenec računalnik in dostop do interneta. To je bilo binarno razmišljanje: ali ima ali nima. Hitro se je pokazalo, da to ne zadošča. Ugotovili so, da je pravzaprav več ravni pristopa. Nekaj je, da imaš dostop do opreme, nekaj do avtonomne rabe računalnika. Večina učencev ima sorojenca in niso sami. Če so poleg še starši, ki delajo na računalniku, je vprašanje, ali imajo računalnik na voljo in koliko časa. Tretja raven je raven spretnosti, kognitivni dostop – ali so sposobni uporabljati računalnik. Pomembno je, da imajo pri tem podporo. Zelo pomembno je, za kakšne cilje se ta raba tehnologije namenja. Naj povem zelo preprosto. Raziskave kažejo, da otroci iz premožnejših slojev, ki običajno uporabljajo računalnik ob pomoči in podpori staršev, ko dobijo v roke računalnik, tega uporabljajo za bolj zapletene postopke: za iskanje informacij, za ustvarjanje novih medijskih vsebin, za igranje kompleksnih iger, za nekaj, kar spodbuja cilje šole. Otroci iz nižjih slojev pa uporabljajo računalnik za to, da igrajo preproste igre, se pogovarjajo s prijatelji, snemajo medijske vsebine. Presenetljivo je lahko to, da lahko dostop do računalnika zniža njihove dosežke na preizkusih znanja, saj uporabljajo računalnik na način, ki jih odvrta od šolskega dela. V tem smislu se mi zdi pomembno, da jih hkrati soočimo s premislekom, kako bolj dolgoročno razmišljati o statusu tehnologije v šoli. Ta razmislek mora vsebovati tudi tisto komponento, da tehnologija ni v izolaciji, temveč je vselej družbena tehnologija, ki je vpeta v družbene odnose, zato je ključno, kako se jo uporablja. Razviti moramo to refleksijo in realistično ocenjevati, kaj nam tehnološke rešitve dajejo in kaj odvzamejo. Učiteljem moramo dati tudi tovrstno znanje, da bodo sami presojali, kako tehnologijo uporabljati. Če še nekaj dodam – običajno raziskave, ki spremljajo »online learning«, delujejo predvsem, če je prisoten stik z učiteljem in če imajo slušatelji neposreden kontakt preko elektronskih povezav tako z učitelji kot z drugimi učenci. To sta dve pomembni komponenti, ki prispevata k temu, da sploh dokončajo tečaj »online« in ga ne opustijo prezgodaj. Pri dosežkih se ta dva elementa močno poznata. Tudi pri učenju »online«, ki se razlikuje od tega preprostega učenja na daljavo, je zelo pomembna vloga učitelja.